

Joan Sales

El vent de la nit

CLUB EDITOR
BARCELONA

El vent de la nit
1a edició: 1969
1a edició completa: 1981
1a edició en aquesta col·lecció: maig del 2012

© hereus de Joan Sales
© d'aquesta edició: Club Editor 1984, s.l.
Carrer Pujades, 74-80 - 08005 Barcelona

Impress a Romanyà Valls de Capellades

ISBN: 978-84-7329-167-5
Dipòsit legal: B.17.079-2012

Tots els drets reservats.
Prohibida tota forma de còpia.

NOTA EDITORIAL

El maig de 1966, Joan Sales anava tot sovint a l'hemeroteca de Barcelona a treballar «ara seguit i de debò» en la versió definitiva d'*Incerta glòria*. Durant aquells matins de confrontació amb el que diuen les pàgines de *La Vanguardia* dels primers anys de la postguerra, que ell no va viure perquè era a l'exili, moltes idees i sentiments sobre la vida dels catalans li van canviar. És llavors que el darrer capítol d'una novel·la ja publicada i premiada —les «Últimes notícies» d'*Incerta glòria*— es converteix en un altre llibre, *El vent de la nit*. Materialment, són vint planes que n'esdevenen més de dues-centes cinquanta.

Però l'extensió no ho és tot.

El Joan Sales que havia escrit *Incerta glòria* amb la pròpia vivència de la guerra i la reflexió sobre la mort ha donat pas al Joan Sales d'*El vent de la nit*, intèrpret d'una altra veu solitària, la de Cruells, que emmalalteix en la pau de l'Estat totalitari. El primer Sales parlava, el segon escolta. Entretant ha passat un quart de segle i, si bé els protagonistes poden semblar els mateixos, el més gran de tots ells, que és el Temps, fa que siguin «personatges ben distints», en paraules de l'autor.

Tot i ser conscient de la individualitat de les dues obres, Joan Sales no es va atrevir a segregar-les. Sí que va introduir un petit gran canvi en l'última edició publicada en vida seva: davant del que s'havia donat fins llavors com la part final d'*Incerta glòria*, una portadeta hi deia ara «*El vent de la nit*, novel·la». Era l'any 1981.

Ha passat una generació d'ençà de la mort de Joan Sales, i la recepció de la seva obra ha variat profundament. Ara que les reedicions catalanes i les traduccions se succeeixen, ara que la pusillanimitat lectora ja no ens ha de fer por, publiquem en volum solt aquesta novel·la en què un capellà «roig» escruta el franquisme: una baixada a l'infern.

Quant à moi, je serais bien content si un jour on venait à prétendre qu'Henri Bergson n'a pas existé.

HENRI BERGSON

I

Ho vaig saber per atzar, a causa de la meva relació amb un petit grup de monges catalanes que sobreviuen mig clandestinament tot esperant que les embarquessin cap a les Antilles; les enviaven ben lluny del país, les nostres pobres monges, a l'Amèrica, a l'Àfrica, a les Filipines. I vet aquí que una d'elles era la seva germana. L'havien dut de la frontera a Barcelona fortament emmanillat, el dia 3; però fins al 8 no ho va saber, com ningú a Barcelona fora dels qui estaven en el secret. Aquell dia i l'endemà intentà diverses vegades entrar al castell de Montjuïc; tot inútil. A les set del vespre del 10 el pogué veure per fi, darrera els barrots d'una reixa, a tres metres de distància: «Estava molt tranquil; em va parlar amb la seva veu clara de sempre.» Dos dies després el veié altra vegada; l'havien deixada entrar en el calabós. Ell l'abraçà, ella sanglotava, ell l'encoratjava; a penes podia tenir-se dret a causa de les ferides de l'esquena i de les cames que li havien fet durant els interrogatoris: «Ja tinc cinquanta-vuit anys —li va dir—, ¿quina mort més bonica hauria pogut somniar mai?» El 14 al dematí hi hagué el consell de guerra; a ella no l'hi van deixar entrar, s'estava a la porta. A les onze, els oficials començaven a sortir; un d'ells era el defensor, que li digué: «És el més tranquil de tota la sala; ens avergonyeix a tots amb la seva serenitat.» A les nou del vespre el defensor es presentà al pis on les monges vivien recollides: «Faci preparar l'enterrament.» Ella volgué pujar altra vegada a Montjuïc; no tenia autorització, hi entrà de totes passades. Ell va treure el cap per la lluernà del calabós: «Nena, ¿on vas? ¿Què vens a fer en aquestes hores?»

Perquè ja era prop de mitjanit. Quan ella li digué que volia abraçar-lo per última vegada, replicà estranyat: «Però si això hagués de ser tot seguit, m'haurien posat en capella.» Un escarceller digué aleshores: «Aviat li llegiran la sentència.» «I bé —va tornar ell, calmós—, jo creia que m'haurien posat en capella.» La van deixar entrar dins el calabós i passar tres hores amb el seu germà; després, calgué sortir-ne. Ja el nou dia, 15 d'octubre, apuntava sobre el mar; a dos quarts de set fou afusellat en els fossats del vell castell. S'havia descalçat per tocar amb els peus aquesta terra per la qual moria. Entre els papers esgrogueïts que guardo d'aquells temps ja tan llunyans, hi ha la carta que Sor Ramona m'escriví; no puc rellegir-la sense que els ulls se m'entelin: «Després em van confiar el seu cadàver; tenia una expressió somrient. Era el dematí de la diada de santa Teresa i jo em vaig dir que havia de ser forta com aquelles dones de què ens parlen els Evangelis. Al costat del nínxol vaig oferir la meva vida si calia perquè tots els homes de bé que es troben lluny de la pàtria o es consumeixen a les presons puguin tornar a casa seva; vaig pregar a santa Teresa per la nostra pàtria, perquè els estrangers no l'acabin i no ens acabin a tots. Després vaig dir en veu alta als presents: Senyors, que Déu us perdoni, perquè no sabeu el que us feu. Vaig dir-ho sense tancar el puny ni estendre la mà; vaig dir-ho plegant els braços en creu sobre el pit, aquell dia de santa Teresa, allà a la muntanya de Montjuïc, de cara al mar.»

És natural que nosaltres mateixos la veiem ja esvaïda entre les boires del passat, aquella guerra tan remota com la nostra joventut —i no obstant, com la nostra joventut, és com si fos ahir. O potser és que jo sóc una pèndola aturada; potser tota pèndola, quan ha marcat l'hora de la glòria, de la incerta glòria, es queda aturada per sempre. És amb vergonya que confesso no haver-me curat mai ni de la meva joventut ni de la meva guerra. ¡Les duc, les duré sempre a la sang com una infecció! Enyoro l'una i l'altra amb una recança tan culpable com invencible... aquella olor de joventut i de guerra, de bos-

cos que cremen i d'herba xopa de pluja, aquella vida errant, aquelles nits sota les estrelles quan ens adormíem amb una pau tan estranya; tot és despreocupació en la incertitud, ¡incerta glòria del cor i de la guerra quan tenim vint anys i la guerra i el cor són nous i plens d'esperança! La guerra és estúpida, potser per això està tan profundament arrelada en el cor de l'home; el nen ja juga a la guerra fins si ningú no l'hi ha ensenyat. La guerra és estúpida, set d'una glòria que no pot ser saciada; però ¿ho pot ser l'amor? ¿La glòria i l'amor en aquest món? I tota joventut no és més que la incerta glòria d'un matí d'abril, la tenebrosa tempesta travessada de llampecs de glòria, però ¿quina glòria? ¿Quina glòria, Déu meu? Hi ha el despertar; i els despertars són tristos, després de les nits de febre i de desvari. Potser el pitjor de la guerra és que després ve la pau... Un es desperta de la seva joventut i li sembla haver tingut febre i desvari; però un s'arrapa al record d'aquell desvari i d'aquella febre, d'aquella tempesta tenebrosa, com si fora d'ella no hi hagués res que valgués la pena en aquest món. Jo no sóc més que un supervivent, un fantasma; no visc més que de records.

Després del desvari vaig entrar en un túnel. En la fosca em movia a palpès i sentia, mentre avançava, crits ofegats; que n'era de llarg el túnel, que espessa la fosca, que ofegats els crits. Allò havia de durar anys.

Flotàvem com xúrria d'un naufragi; un es trobava tallat de totes les seves amistats i coneixences. Si per atzar reconeixíeu un altre naufrag entre la xúrria flotant i dispersa, una cara coneguda entre tantes cares cadavèriques com flotaven pels carrers, més aviat sentíeu malestar. Un no sabia mai què hauria pogut fer el subjecte durant la febre i el desvari, què podia fer ara; un procurava esquitllar-se, confós entre la multitud grisa i famèlica, sense que l'altre el veiés. Ens malfiàvem els uns dels altres; cada u, d'altra banda, vivia prou esclafat sota el feix de les seves preocupacions egoistes. El port era desert, els camins de ferro en gran part destruïts, no hi havia camions ni gasolina; la fam pertot. ¿Qui es prenia la molèstia d'escoltar

els discursos grandiloqüents que les ràdios vomitaven sense pausa? Un només pensava a sobreviure un dia més, arribar fins l'endemà. Havia calgut posar en circulació vells tramvies, retirats com a inservibles molts anys endarrera; més d'una vegada vaig veure una d'aquelles andròmines d'una altra edat desfer-se sota el pes de tant de passatge; i la gent es llançava a l'assalt del tramvia següent contra els seus ocupants, ¡calia arribar a la feina costés el que costés, treballar setze hores diàries per poder comprar algunes patates podrides!

N'hi havia que passaven els Pirineus. Allà lluny una altra guerra havia començat i jo també, pecador de mi, vaig sentir alguna vegada la temptació d'aquella altra guerra, d'aquella altra esperança. Però em descoratjava: ¿és que podem fer, em deia, més d'una guerra? ¿Podem estimar més d'una dona? ¿Tornar a cremar, si ja un cop vam cremar totalment? ¿Pot haver-hi altre amor, altra guerra, que l'única guerra i l'únic amor? ¿Què importa guanyar o perdre? Jo he perdut en tots dos jocs i ja no puc ser més que un fantasma, ¡ja no puc viure més que de records! I si jo somniava guerra —i en somniava, Déu meu, durant aquells anys—, era sempre la mateixa, la nostra, la que havíem fet, com no sabia somniar altra dona que aquella que somnio encara i sempre.

El gasogen... com si el veiés, aquell feixuc aparell de ferro colat, muntat com un gep darrera dels rars automòbils que circulaven aleshores; hi cremaven carbó en pols o clòvies d'avellanes. No hi havia gasolina. Alguns escassos automòbils amb aquell gep i alguns estranys tramvies supervivents d'un altre segle, vet aquí el que vèieu aleshores pels carrers de Barcelona. Era la guerra, sempre la guerra; ara estesa al continent. Un voldria que la guerra no hagués estat mai; obrir els ulls un bon matí i retrobar intactes les il·lusions d'un país que renaixia.

El que és ara... era com retrobar una noia, que un havia conegut plena d'il·lusions innocents, ara convertida en Déu sap què, amb la cara envellida i empastifada de pintura, brutalment il·luminada pel fanal d'una cantonada infame. Un

voldria que tota aquella orgia d'odi que van ser els primers anys després de la guerra, que tot allò no hagués estat més que un mal somni; és com un mal somni que m'ha quedat en el record. Les cambres de gas ja fumejaven a Alemanya; i aquells feixucs camions que venien dels solars sense edificar de l'altra banda del riu dirigint-se a l'altre cap de la ciutat, a l'enorme fossa comuna, que lentament que avançaven tan sobrecarregats; passaven de nit recoberts de lona enquitranada, inflada a indrets com si encobrís sacs de patates. Hi havia gent que els seguia amb l'esperança que en algun sotrac un d'aquells sacs cauria; una vegada que em trobava al costat de la carretera, vora el pont del riu, en va caure un, però no eren patates, era un vell. No es van prendre la molèstia de recollir-lo; d'un cop de culata el van apartar perquè no fes nosa al mig de la carretera.

Les cambres de gas ja fumejaven a Alemanya; Himmler no era pas un somni. Vingué. Entre els noms dels qui li van donar la benvinguda i que aparegueren a la primera plana dels diaris en vaig veure un que no coneixia sinó massa: en Lamoneda. En aquell moment estava fet un personatge.

No havia passat més que nou mesos al camp de concentració. Me'n van deixar sortir per tornar a Barcelona a acabar els meus estudis; perquè, a desgrat de tot, jo volia acabar els meus estudis. Volia ser sacerdot.

Jo estava com estabornit; la tieta Llúcia em parlava i em parlava i jo no arribava a comprendre què em deia: «¿Per què em mires així, amb la boca oberta?», feia, irritada; però jo no hi podia més, el meu esperit flotava molt lluny. Em sentia tallat de tot allò que havia estat la meva vida d'abans, caigut en una mena d'estupor que em feia estar llargues estones bocabadat i amb la mirada fixa i buida. Tres anys després, encara no havia pogut arribar a saber res de precís pel que fa al doctor Gallifa, com no sabia res d'en Lluís, d'en Soleràs, de cap dels meus companys i amics. M'havia presentat, sí, al carrer de l'Arc del Teatre, n'havia seguit les cases buscant-hi la viu-

